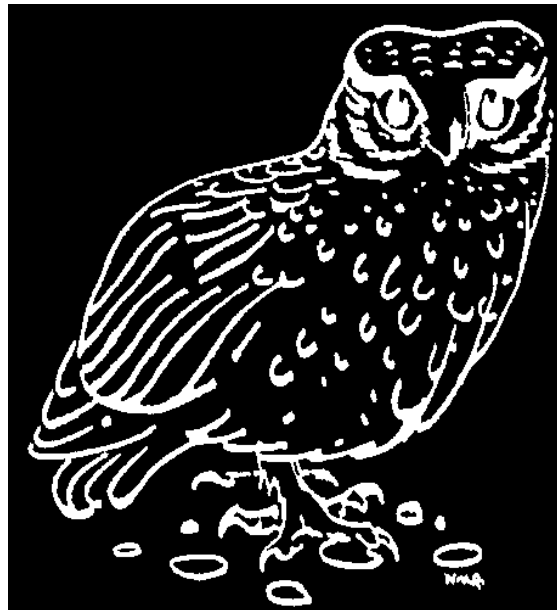

Het Steenuiltje

Seizoensblad van
IVN afdeling Munstergeleen

Nazomer/herfst 2012

Inhoud

Open Monumentendag 2012	3
Kunstproeven	4
Nazomer/Herfst 2012	5
IVN Munstergeleen 40 jaar	11
Herdenkingsbomen in de Heemtuin	12
Wat ziet u verder in de Heemtuin?	14
Monumentale bomen	15
21 april 2012	16
Tuinweetjes	18
De sluipwesp	18
De mispel	19
Kroedwösjwandeling	21
Vogelwerkgroep	21
Through Animal eyes – IVN op de Floriade	22
Bestuur	24
Recept mispellikeurtje	24
Scharrelgids	25
Activiteitenagenda	26

Colofon

Het Steenuiltje is het seizoensblad van de afdeling Munstergeleen van het IVN

Verschijningsdata: 21 maart, 21 juni, 21 september, 21 december.

Dit nummer verschijnt vervroegd i.v.m. Open Monumenten Dag 2012

Redacteur: Ben Bongers , i.s.m. Toos van der Vring

tel.: 046 – 4522685 E: b.j.j.m.bongers@home.nl

Artikelen die niet zijn ondertekend zijn geschreven door de redacteur

Kopij aanleveren: voor de eerste dag van de maand waarin het blad verschijnt

Samenwerking Bladgroen-Steenuiltje

IVN Sittard-Geleen en IVN Munstergeleen gaan met ingang van het winternummer 2012/'13 een samenwerking aan ten behoeve van al wat vliegt, loopt, kruipt en groen is.

Het kopieerwerk is verzorgd door:

Open Monumentendag 2012

Dat treft: zaterdag & zondag 8 & 9 september zijn de Open Monumenten Dagen en door dit herfstnummer van het Steenuiltje twee weken vroeger te laten verschijnen kunnen we daaraan, nog wel in het jubileumjaar, de nodige aandacht schenken. Dit nazomernummer is dus met name gericht op het OMD-publiek.

In 2012 is het 25 jaar geleden dat in het tweede weekend van september de eerste Open Monumenten Dag werd gehouden. Sittard-Geleen is een van de vele gemeentes waar je inmiddels kunt spreken van Open Monumenten Dagen, in het meervoud, want de in 2012 betrokken monumenten en de activiteiten die daar plaatsvinden zouden te veel zijn voor één (zater)dag. Sinds 2010 bestaat bovendien de Open Monumenten Klassendag: op de voorafgaande vrijdag staan de monumenten open voor het bezoek van schoolklassen, groepen 7 & 8, iets om voor een volgende gelegenheid te onthouden.

Thema 2012: Groen van Toen

In 2012 staan monumenten die te maken hebben met groen onder de aandacht: stadsparken, tuinen, boerenerven, landgoederen, buitenplaatsen, lanen, monumentale bomen, begraafplaatsen, verdedigingswerken. In deze opsomming past de Heemtuin van IVN Munstergeleen natuurlijk wonderwel en met veel plezier hebben wij deel uitgemaakt van het gemeentelijke comité van vrijwilligers dat de Open Monumenten Dagen 2012 heeft voorbereid. Het comité, op zijn beurt, heeft de Heemtuin gekozen als locatie waar het boekje 'Groen van Toen in de gemeente Sittard-Geleen' op zaterdag 8 september om 10.00 uur zal worden gepresenteerd. En die keuze past weer heel mooi binnen het kader van het 40-jarige bestaan van IVN Munstergeleen.

Programma in de Heemtuin op zaterdag 8 september, 10.00u

1. Welkom namens comité Open Monumentendag 2012 door Harry Strijkers (vz.)
2. Welkom namens IVN Munstergeleen door Pierre Wijnen (vz.)
3. Presentatie OMD-boekje door Harry Strijkers
4. Koffie & vlaai (om logistieke redenen stellen wij het op prijs als u uw aanwezigheid tevoren opgeeft. Vrijwilligers noteren hun naam op een lijst in het heemtuinhuis, anderen via email: b.j.j.m.bongers@home.nl).
5. Mogelijkheid tot individuele bezichtiging van de Heemtuin, die de gehele zaterdag tot 17.00 open zal blijven en op zondag van 11.00-17.00.

Ook *Kunstproeven* in de jarige Heemtuin

Op 8 & 9 september organiseren Neeltje de Vries en Atelier Parnas voor de tweede keer *Kunstproeven* in Munstergeleen.

Deze wandel-/fietstocht heeft de jarige Heemtuin in de route opgenomen.

Van harte gefeliciteerd, IVN Munstergeleen met jullie 40-jarig jubileum!

Wij maken er samen een bijzonder kunstzinnig Monumentenweekend van.

Er is op 8 & 9 september veel te beleven in Munstergeleen & Windraak.

Wij laten u proeven aan verschillende soorten beeldende kunst van eigen bodem.

Bovendien worden onze gasten getrakteerd op smakelijke verrassingen.

Op een aantal locaties mogen de jonge bezoekers de handen uit de mouwen steken en zichzelf kunstenaar voelen.

Natuurlijk is er op Monumentendag de gelegenheid om rond te snuffelen in en rond de monumenten die ons dorp rijk is.

In de Heemtuin zal keramiek te zien zijn van Els Rongen en schilderwerk van Hub Mulders

De Heemtuin is een van de drie startpunten waar u een routebeschrijving kunt afhalen voor €2,-. De andere startpunten zijn 't Trefpunt in Munstergeleen en de Ophovener Molen in Sittard.

Op beide dagen staan de deuren van 11.00 – 17.00 uur open.

Kom kijken ..., kom proeven ..., kom genieten met het hele gezin.

Op zondag sluiten we *Kunstproeven* feestelijk af met live-muziek van *Platkallehari* in 't Trefpunt rond 17.30 u.

Tot ziens !!!

Voor meer info:

www.neeltjedevries.nl

Nazomer/herfst2012

Het was in ieder geval wel een groeizame zomer. Als de vrijwilligers niet alles op alles hadden gezet in de schaarse tijd dat het droog was, waren de paden helemaal dichtgegroeid. Gelukkig is het zover niet gekomen en kunnen we bij voorbaat al genieten van de prachtige nazomer die we nu ongetwijfeld voor de boeg hebben – ook het weer streeft uiteindelijk naar balans en dan zal het ook met de bezoekersaantallen van dit seizoen wel goed komen. Wij verheugen ons in ieder geval op de belangstelling die gewekt zal worden door de Open MonumentenDagen 8 & 9 september, als de Heemtuin op beide dagen tot 17.00 uur open zal zijn.

Kenmerkend voor dit heemtuinseizoen is dat er meer planning te zien is dan de voorgaande jaren gebruikelijk was. De educatieve bedoeling van de tuin is alvast beter zichtbaar geworden in de groepering van plantensoorten. Als naamplaatjes staan er tijdelijk pvc-buisjes. In de komende tijd zullen die worden vervangen: er is een graveermachine aangeschaft. De Boerengaard geeft meer variatie te zien en zal voor het volgende seizoen verder worden ontwikkeld. De akkergewassen hebben een geweldige tijd gehad, de bloemenweide was een bloemenweelde en de bermflora staat er op het moment van schrijven nog fris bij. Misschien bloeit op het moment dat u dit leest het herfsttijloos alweer. Komt dat zien!

Verheugend is de medewerking van extra vrijwilligers. In de herfst van 2011 hebben wij een succesvolle actie ondernomen om nieuwe vrijwilligers en oproepkrachten te werven. Op verschillende zaterdagochtenden en door de week is met hen gewerkt en wij zijn hun daarvoor zeer erkentelijk. Extra verheugend is dat verschillende jongeren geregeld komen meehelpen. Wij vinden het leuk In dit nummer hen aan u voor te kunnen stellen.

Mattheijs Meijs doet aan het einde van het komende schooljaar eindexamen aan het Citaverde College in Heerlen. In het afgelopen schooljaar heeft hij op eigen initiatief zijn maatschappelijke stage vervuld in de Heemtuin. De 30 uren die daarvoor zijn vereist heeft hij sinds de afgelopen herfst al lang vol gemaakt en hij blijft komen met plezier, ook als hij na zijn examen een baan gaat zoeken en zal doorleren. Met de plantenleer is hij al een heel eind op weg dank zij zijn zorg voor de kalkrijke ruigte in de Heemtuin. Op een zaterdagochtend bracht Mattheijs zijn jongste broertje mee naar de Heemtuin. En er blijkt nog een broertje te zijn. Wie weet komen die ook ooit meedoen.

Voor Lucienne Claessen is de Heemtuin een geweldige ontdekking gebleken. Met groot enthousiasme is zij aan de slag gegaan en voor het eerst van haar leven heeft zij een heg geschoren, zonder angst voor de bijen die in de buurt waren maar wel met hoogtevrees zodat iemand anders de ladder opging om de bovenkant te doen. Spoedig kwamen haar ouders, aangelokt door de enthousiaste verhalen, de Heemtuin bezoeken. Lucienne heeft ook geassisteerd bij de ontvangst van 10 kinderen

onder begeleiding van vier ouders die in het kader van een kinderfeestje de Heemtuin bezochten.

Liede Hofstee en Daan van de Wielen wandelden op 22 juli, zo ongeveer de eerste mooie zomerdag, hand in hand de Heemtuin binnen. Zij zijn in de weekends in Munstergeleen en studeren allebei in Boxtel: 3D-vormgeving, wat vooral veel knutselen met de computer schijnt te zijn. Voor Liede duurt de studie nog twee, voor Daan nog drie jaar.

Daarna gaan ze eerst op wereldreis. Voorlopig is er dus nog heel wat perspectief voor de Heemtuin, waar ze zelf zeggen een sfeer te hebben aangetroffen die aanstekelijk werkt – dat is uit de mond van deze jonge mensen heel wat

voor een clubje vrijwilligers dat zich tot voor kort afvroeg wie als laatste de poort achter zich zou moeten dicht trekken. Daan en Liede hebben op aanwijzing van Jos van Elmpt al heel wat onderhoud gepleegd aan de heide.

André Vrancken meldde zich aan tijdens de Dag van de Wijk op 17 juni. Zijn zoon zou best wel zin hebben om ook mee te komen. Gaandeweg bleken er ook nog twee dochters te zijn. Sindsdien komt vader André nu eens met Martijn, dan weer met Donna of met Iris naar de Heemtuin en op zondag 12 augustus geviel het dat ze er alle vier waren en dat het totale aantal jongeren dat van de ouderen evenaarde.

Martijn Vrancken zit op het Helixcollege in Maasmechelen waar hij meer met zijn handen kan leren doen dan in Nederland mogelijk is. Goed dus dat er België is. Samen met zijn vader is Martijn van plan een cursus imkerij te gaan volgen. Iris heeft zojuist de brugklas van Graaf Huyn afgesloten en zal op Havo-2 de theoretische leerweg gaan volgen.

Donna, tenslotte, is leerling van het Arcuscollege in Sittard en bekwaamt zich in reclametekenen en belettering.

De familie Vrancken verzorgt een belangrijk gedeelte van de bosrand waar een aantal bijzondere plantenperken zijn ingericht.

Een andere vader en zoon die geregeld in de Heemtuin zijn te vinden zijn Theo en zoon Thijs Lemmens. Zij stelden zich op een mooie zomeravond beschikbaar om mee te helpen de meidoornhaag

bij de entree te scheren. Met zijn drieën een fluitje van een cent. Zo komt het dat dankzij hun inzet de eerste indruk die bezoekers krijgen van de Heemtuin gunstig is en dat is heel wat waard.

Voor de aanzienlijke hoeveelheid compost is een interessante bestemming bedacht: In de komende jaren hopen we als resultaat een nieuwe blikvanger te hebben. Op de foto Harie &

Miel aan het werk onder het toezien van Els & Léon. Op die dag, 18 augustus, maakten vele handen licht werk. Tegen de koffiepauze was de klus al bijna geklaard. Op de foto hierna ziet u een groot aantal vaste vrijwilligers en oproepkrachten:

(koffiepauze 12-08- '12, beginnend bij de hond, tegen de wijzers van de klok in) Arex en baasje Harie Diederer, Twan Custers, Theo Lemmens, Thei Helgers, Mattheijs Meijs, Fred Penners, Millie Mulders, [onzichtbaar: Mien Paulussen & Els Maassen] Pierre Wijnen, Lucienne Claessen, die trakteerde vanwege haar verjaardag, Leo Hendrikx, Els Rongen, Hub Mulders, Miel van der Vring.

Windraak, *een 'glooiende'* *wandeling door* *het Limburgs* *Landschap:*

Wethouder Els Meewis onthulde op vrijdag 6 juli 2012 bij Ijsboerderij Coumans dit bord en nam van Hub Mulders (namens IVN & Wijkplatform) de zojuist van de

persen gerolde folder van deze wandelroute, ook 'Steenultjesroute' genaamd, in ontvangst.

IVN Munstergeleen 40 jaar

De Open Monumenten Dagen 2012 met als thema ‘Groen van Toen’ vormen een welkome aanleiding de IVN-afdeling Munstergeleen en haar Heemtuin opnieuw te presenteren aan het publiek. Natuurlijk is een bezoek aan de Heemtuin iedere zondag gedurende het seizoen vanaf half maart tot eind september mogelijk, maar 2012 is ook het jaar waarin deze IVN-afdeling 40 jaar bestaat. Vandaar dit artikel speciaal gericht is op het publiek dat in het kader van de Open Monumenten Dagen de Heemtuin van IVN Munstergeleen bezoekt.

Het jubileum is gevierd met een eucharistieviering op 21 april waarvan u elders in dit nazomernummer een kort verslag aantreft en met verschillende acties die in het vroege voorjaar van 2012 zijn geweest. Zo zijn in de voormalige gemeente Munstergeleen de monumentale bomen geïnventariseerd en hebben de beeldbepalende knotbomen langs het Heijdenpad op initiatief van de afdeling en met medewerking van de gemeente een knotbeurt ondergaan waarbij extra vrijwilligers hebben geholpen. Beide acties zijn op touw gezet als NLdoet-acties onder auspiciën van het Oranjefonds dat voor deze initiatieven €500 ter beschikking heeft gesteld. Met behulp van dit bedrag konden de deelnemende (extra) vrijwilligers worden onthaald op een lunch in Ijsboerderij Coumans op 17 maart jl.

Wat doet en deed IVN Munstergeleen nog meer?

Op 5 september 2010 werd een open dag georganiseerd samen met 5 andere natuurgerelateerde organisaties. Het aantal bezoekers, 235, illustreerde het succes van deze dag.

In samenspraak met de zusterafdelingen binnen de gemeente Sittard-Geleen en de gemeentelijke instanties wil de afdeling een constructieve bijdrage leveren aan het bomenbeleid van de gemeente.

Voorbeelden van daadwerkelijke steun aan het in stand houden en uitbreiden van het monumentale bomenbestand in deze zuidoostelijke hoek van de gemeente zijn:

- onderhoud van de beplanting bij het wegkruis aan het Heijdenpad en bij de Lei Hoenpoel
- onderhoud van de hoogstamperenwei Steingraafpad/Hoddelsley i.s.m. IKL (maatschappelijke stage leerlingen Trevianum /BS De Duizendpoot & vrijwilligersdag Rabobank)
- aandacht voor de kersenwei (11 verschillende kersensoorten) i.s.m. IKL
- naamgeving Andries Houbenbeuk (boomfeestdag 2011 & plaatsing

chronogram i.s.m. gemeente)

- Maximaboom & -chronogram 18 november 2011

Overige activiteiten:

- mede-ontwikkelen van de Steenuiltjesroute, officieel geopend in juli 2012 (zie elders in dit nummer)
- organiseren van wandelingen, deels i.s.m. zusterafdelingen in de regio
- een vogelwerkgroep onderhoudt en controleert periodiek ... vogelnestkasten; organiseert tevens vogelexcursies
- een werkgroep dassen houdt de dassenburchten bij
- een schoolwerkgroep onderhoudt het contact met de scholen en geeft educatieve begeleiding aan schoolkinderen die de Heemtuin bezoeken.

Het huidige heemtuinhuis dateert van 2009. Nadat het op 5 februari van dat jaar was afgebrand werd het op 2 oktober, bij de sluiting van het openstellingseizoen, officieel geopend door de wethouders Van Rijswijk & Meekels, waarna ook de burgemeester een kijkje kwam nemen. De afdeling is de gemeente zeer dankbaar voor de medewerking bij de afwikkeling van de schade en de bouw van het nieuwe huis. Nadat, in het volgende voorjaar, het voortuintje was aangelegd was dit bij de opening van het nieuwe seizoen 2010 weer een reden voor feest.

Voor het ontwikkelen van nieuw educatief materiaal – veel is verloren gegaan bij de brand – heeft de afdeling in de afgelopen jaren ondersteuning mogen ondervinden van het Natuurfonds Geleen. Voor 2013 is een bescheiden bedrag toegekend om speciaal de boerengaard onder de aandacht te brengen, terwijl ook de herziening van de *Wandeling door de Heemtuin* dringend nodig is.

In toenemende mate is de afdeling Munstergeleen gaan samenwerken met de afdeling Sittard-Geleen. Vanaf 2013 zal die samenwerking gestalte krijgen door het ineenschuiven van de jaaragenda's en seizoenbladen (*Bladgroen* en *Steenuiltje*)

Herdenkingsbomen in de Heemtuin

De Andries Houbenbeuk staat wel buiten de Heemtuin, maar wordt hier toch genoemd. Hij kreeg zijn naam in 2011, of eigenlijk al in 2010 toen een van de julistormen een hoofdtak uit de kroon had gescheurd en in de winter de overgebleven stomp daarvan akelig afstak. Jan Kluskens (IKL) liet toen weten dat het beter was de stomp niet af te zagen want dat zou de energie die de boom zelf had gestoken in het helen van de wond teniet doen. Het idee ontstond de

hulp van Pater Karel in te roepen en de boom naar hem te noemen. Zo kun je nog eens een heilige voor het blok zetten.

In het heemtuinhuis is een folder te krijgen met het hele verhaal achter de Andries Houbenbeuk.

Wie voor de poort van de Heemtuin staat, ziet links een hoogstam pereboom, de laatste van de boomgaard die hier ooit is geweest. Het voorlaatste exemplaar stond in de huidige boerengard en is in de winter van 2008 pardoes omgewaaid. Als men richting heemtuinhuis loopt passeert men rechts een afgeknotte acaciastam. Ook deze is het gevolg van de eerste of tweede julistorm 2010. Het is een goede keus geweest de stam te handhaven die fraai is begroeid met klimop en een Christuscorpus draagt.

Voor het heemtuinhuis staat een koningslinde, geplant in 1975 ter gelegenheid van de opening van de Heemtuin. De boom is geplant door burgemeester Wagemans van de toen nog zelfstandige gemeente Munstergeleen en Hub Mulders, initiatiefnemer en tegenwoordig weer coördinator van de Heemtuin. Wie tussen boom en heemtuinhuis in gaat staan en opkijkt ziet op een hoogte van 3 - 5 m een forse beschadiging van de stam. Dit is een aandenken aan de brand van 5 februari 2009. Een jaar lang hebben we ons hart vastgehouden en ons afgevraagd of de boom nog in leven zou blijven en of hij niet op een kwade dag op het nieuwe heemtuinhuis zou vallen. Op 15 mei 2011 heeft Harrie van Gassel in opdracht van Toos van der Vring de boom die toen in volle bloei stond bekeken en geconstateerd dat hij geen gevaar meer opleverde. In de nazomer van 2012 is hij met zijn doorgaande stam uitgegroeid tot een zeer fraaie vorm en lijkt hij te hebben geprofiteerd van de vrije standplaats die hij heeft verkregen door het omwaaien van de buuracacia. Wat je noemt een geluk bij een ongeluk.

Een tweede koningslinde, geplant in 2000, toen de Heemtuin 25 jaar bestond, staat schuin links achter de vijver: *Tilia x europaea* (het kruisje in de naam betekent dat deze variëteit een kruising is van de kleinbladige linde en de grootbladige linde – ook in dit geval met dank aan Harrie van Gassel voor de determinatie).

Wie voor langs de meidoornboog die toegang geeft tot de boerengard richting Steingraafpad loopt, komt uit bij het ‘Kelmonder Grijske’, een pereboompje dat voorjaar 2010 werd geschonken door het IKL bij gelegenheid van de ingebruikname van het nieuwe heemtuinhuis. Wij verbeiden het moment dat we het eerste Kelmonder Grijske mogen plukken.

Wat ziet u verder in de Heemtuin?

Op drie plaatsen treft u koppels aan van mispelbomen die in het voorjaar decoratief zijn vanwege de bloei en in het najaar vanwege de vruchten. Om eetbaar te zijn moet een mispel ... inderdaad: “zo rot zijn als een mispel”, dat wil zeggen dat u geduld moet hebben tot november om de mispels te oogsten, maar dan hebt u ook wat. Over de heerlijkheden die u er dan van kunt maken kunt u verderop in dit nummer lezen.

Het voortuintje van het heemtuinhuis is aangelegd in het voorjaar van 2010 in combinatie met de muurtjes daarvoor die toen zijn opgemetseld. Het geheel is eenvoudig doch fraai van ontwerp en in harmonie met de omgeving.

Wie door de Heemtuin wandelt wordt steeds weer verrast door wat hij aantreft: niet alleen parende wijngaardslakken in juli of heul zoekende padden, de als een helikopter zoemende hoornaar of een muisje dat het pad kruist, maar ook de variatie in jaargetijden en landschapselementen: in mei is de bloemenweide op haar hoogtepunt en in het vroege voorjaar bloeien de stinzenplanten, de bosanemonen en de wilde narcissen. Je slaat een bocht om en met drie passen sta je in een holle weg met bijbehorende flora. En je loopt verder langs de tuin, een eldorado voor de fauna. Langs bijenstal en via het bruggetje over de vijver - de oorspronkelijke versie was een knuppelbruggetje - ontwaar je in de nabije verte de meidoornboog waardoorheen je de boerengaard betreedt. De schaapskooi aan het einde daarvan, onder de Andries Houbenbeuk, herinnert aan de tijd dat hier nog een weide was die nog lang door schapen is begraaasd – de vijvers, in het centrum van de Heemtuin, zijn het begin geweest van het geheel en van daaruit is de Heemtuin successievelijk verder ontwikkeld. Op de lengteas van de boerengaard, voor het midden, is de kruidentuin die door de spaken van een karrewiel in vakken is verdeeld met op de as een fraaie zonnewijzer, geschenk van de Heemtuin van Terwinselen (2004). Wie de bordjes bij de verschillende planten bekijkt ontdekt hier vaak de ‘handtekening’ van Karel de Grote; het betreft dan planten die genoemd worden in het middeleeuwse in opdracht van Karel de Grote geschreven document *Capitulare de Villis*, waarin de planten, 73 in totaal, en fruitbomen, 13, staan opgesomd die volgens KdG aanwezig moesten zijn op zijn landgoederen. Als hij dan eens langs kwam had hij meteen de beschikking over een apotheek. Voor de Heemtuin is dit project nog in opbouw. Toos van der Vring bespreekt alweer heel wat nummers lang in Het Steenuiltje telkens een plant uit het CdV en wat je ermee kunt doen zie in dit nummer blz. 19.

Buitenom langs de Boerengaard het pad belopend komt u aan de noordkant langs de akkergewassen, de druiven en de bramen en aan de zuidzijde met merendeels wilde flora wordt de boerengaard voor het zicht van de bezoekers die door de poort komen afgeschermd door een beukenhaag die volgend jaar zijn bestemde hoogte zal hebben bereikt – er is duidelijk nagedacht over de inrichting van de tuin.

Op diverse plaatsen is te zien dat de heemtuin in ontwikkeling is: op allerlei veldjes zijn planten gegroepeerd om meer instructie mogelijk te maken.

De Heemtuin nadert het einde van een druk seizoen en meer drukte ligt in het verschiet, maar we hebben vertrouwen in de toekomst en verheugen ons daar ook op.

Monumentale bomen Windraak (foto's: Jo Heinemans)

Bloemetjes uit het gastenboek 2012

Bedankt voor dit mooie gebeuren

Sorry, een beetje saai. De vijver is wel heel mooi

Geweldig initiatief, zeer leerzaam, zowel voor de kinderen als voor de ouders

Hier is het leuk !!

Mooi en een geweldig stel medewerkers. Die hebben er veel plezier in, je wordt er vrolijk van

Het best bewaarde geheim van Munstergeleen

Wat een rust!

Weer verrassend

Lekker wild en leerzaam

21 april 2012

Die dag hadden we uitgekozen om met een eucharistieviering in de Heemtuin te gedenken dat IVN Munstergeleen in 2012 40 jaar bestaat. We zongen over zon en wind, werden een met het gras dat dankt voor (de op die dag wel overvloedige) dauw, ervoeren de liefde die bindt. De lezingen uit het scheppingsverhaal en over de vogelen en vruchten des velds deden de kou vergeten zodat we onszelf in het paradijs konden wanen. Pater Léon Goertz sprak over het voorrecht te mogen werken in deze prachtige natuur die ons als Christus omarmt en wist daarmee de harten van de vrijwilligers te treffen. En, alsof hij het zo had afgesproken, werden we blij verrast door de Zegen van Boven in de vorm van een groeizame regenbui.

Het moet voor het eerst zijn geweest dat in de Heemtuin een eucharistieviering plaatsvond en het was heel bijzonder. Dank aan Léon Goertz die bij deze gelegenheid heeft willen voorgaan, dank aan de bijna 30 kerkgangers die de mis kwamen bijwonen.

De celebrant en zijn misdienaar

De tent van het verbond

En na de mis de koffie met vlaai

TUINWEETJES

- Groenblijvende heesters zoals skimmia, aucuba, camelia, cotoneaster, hulst, liguster en coniferen kunnen in de loop van september worden geplant of verplant. Vóór eind oktober moeten ze zeker worden geplant, anders is het wachten tot april/mei.
- Tot 20 september kun je nog spinazie in volle grond zaaien om in het voorjaar te oogsten. Ook veldsla, radijs, kervel en winterpostelein kunnen nog een laatste keer worden gezaaid.
- September is de ideale maand om het gazon te zaaien: het is nog redelijk warm en vochtig zodat het gras snel kiemt en het onkruid groeit minder snel dan in het voorjaar.
- Rond half september moet je bij de druiven de bladeren boven elke tros weghalen om de kleuring van de druiven te bevorderen.
- Omdat de vruchten van de kweeper zo hard zijn, zijn ze moeilijk doormidden te snijden. Een handige truc is om ze eerst even in de diepvriezer te stoppen, want daarna glijdt het mes er doorheen als door boter. Ook kun je bevroren kweeperen verwerken als het je uitkomt, in plaats van meteen na de oogst.
- Appels, peren en pruimen die van de fruitbomen gevallen zijn, kun je gewoon op de grond laten rotten. Ze zijn een geliefd toetje voor vlinders zoals de atalanta. Sommige vlinders drinken zelfs helemaal geen nectar, en leven enkel van sap van bomen en rottend fruit.

Bron: natuurkalender 2011

De Sluipwesp.

Sluipwespen zijn slanke wespen die belangrijk zijn om rupsenplagen in toom te houden, en zo een natuurlijk evenwicht te waarborgen. De sluipwesp legt zijn eieren met behulp van een lange legboor in de rups. De larven die uit de eieren

komen eten de rups van binnenuit op, waarbij ze de vitale organen zo lang mogelijk sparen zodat de rups zolang mogelijk in leven en dus vers blijft. De rups van het koolwitje wordt vaak als een plaag gezien omdat deze veel schade kan aanrichten in alle soorten kool. Een kleine zwarte sluipwesp is de belager van deze rupsen. Dit wespje legt zijn eieren in de rupsen en uit de eieren komen larven die in september tevoorschijn komen nadat ze hun gastheer volledig hebben uitgehold. De larven verpoppen zich in gele cocons die aan het rupsenlijf vastzitten. In de commerciële tuinbouw worden sluipwespen in grote aantallen in kassen ingezet als biologische bestrijding.

Toos van der Vring

Uit het CdV van Karel de Grote

De mispel

Mispel – *mespilus germanica* – behoort tot de rozenfamilie.

De mispel is een traag groeiende tot 5 meter hoge knoestige kleine boom met breed uitgespreide takken en een kronkelige stam met grijze schors en diepe verticale groeven. Daardoor lijkt hij snel oud. De oudere takken zijn soms venijnig gestekeld. De verspreid staande bladeren zijn langwerpige en lancetvormig; ze zijn aan de bovenkant donkergroen en aan de onderkant donzig en lichtgroen. In de herfst kleuren de bladeren geel tot roestig oranje en vallen vroeg af. De jonge twijgen, de bloemstelen en de bloemkelken zijn volledig behaard. De mispel bloeit kort, meestal in de meimaand met roodwitte zoetgeurende bloemen, 4 cm in doorsnede; de mispel draagt pas na 3 à 4 jaar in oktober/november vruchten die op rozenbottels lijken en bronskleurig zijn. De boom houdt van vochtige voedselrijke kalkhoudende leemgrond.

De mispel is afkomstig uit Zuidwest Azië. De Romeinen brachten hem naar Europa. De boom was door de Grieken gewijd aan de god Kronos, en door de Romeinen aan de god Saturnus. Als fruitboom speelde de mispel een grote rol in de middeleeuwen door de medicinale werking.

Wanneer men zich de uitdrukking “zo rot als een mispel” voor de geest haalt zal men zich realiseren dat de vrucht bij ons nooit in hoog aanzien heeft gestaan. Dit gezegde heeft betrekking op de overrijpe (rotte) mispel; ze krijgen namelijk pas smaak als het vruchtvlees na enige lichte nachtvorsten door een gistingsproces zacht is geworden. Als de mispel zacht is, is hij maar een paar dagen te bewaren, want hij kan gaan schimmelen en echt gaan rotten!!

Gebruik: het harde hout van de mispel werd vroeger gebruikt voor tandraden, voor getande houten cilinders voor

molenwerken en voor wandelstokken (een mispelaar).

In de keuken: bij overrijpheid worden de vruchten zoetzuur (enigszins kaneelachtig) en zijn dan erg verfrissend; ze bevatten namelijk citroenzuur, appelzuur en wijnsteenzuur. Ze zijn erg gezond, bevatten mineralen, vitamine C en voedingsvezels. Ze zijn zeer geschikt voor het maken van gelei door hun hoge gehalte aan pectine. Mispelgelei smaakt goed bij geitenkaas, lamsvlees en wild. Het vruchtvlees kan worden verwerkt in pudding, stroop of als zoete dipsaus bij een warme vegetarische maaltijd worden geserveerd.

Medisch: in het vruchtvlees, in de bast en in de bladeren zit tannine (looizuur) en heeft daardoor een samentrekkende werking. Het bevorderde het genezen van wonden en stelpde bloedingen; aftreksel van bladeren werd gebruikt als gorgeldrank. Volgens kruidenkenners kon men er een reeks van kwalen mee genezen. Sinds de Middeleeuwen gebruikte men de vruchten tegen koorts en bij dysenterie en hardnekkige darmontstekingen.

Voor de schoonheid: van fijngewreven verse mispelbladeren maakte men een samentrekkend gezichtsmasker.

In de heemtuin vindt men de mispel o.a. vlakbij de wegwijzer naar de boerengaard.

Toos van der Vring   Bron: natuurgids 2005 en internet

Voor het recept van een mispellikeurtje zie blz. 24

16 dames & één heer liepen op dinsdag 14 augustus mee met Harry Gijsen om kruiden te zoeken en samen te stellen voor de kroedwösje. Er was zo goed gezocht dat er nog genoeg materiaal overbleef voor een groep van KBO-Geleen die de volgende dag, Maria Tenhemelopneming, op bedevaart kwam bij Pater Karel. Daar, in de oorspronkelijk aan Maria gewijde kapel, konden de wösje meteen worden gezegend.

Vogelwerkgroep

Uilskuikens wegen & ringen voorjaar 2012 (zie het zomernummer voor de broedresultaten)

Through animal eyes vanuit vogelperspectief (dankzij de kabelbaan)

Deze stand van IVN valt op de foto boven weg achter het struikgewas (midden boven). De mier rechts laat weten dat zij wel 50 x haar eigen gewicht kan dragen. Kinderen (en volwassenen) lieten zich als mier vereeuwigen door hun hoofd door het gat te steken

Through animal eyes – IVN op de Floriade

Kijken met de ogen van dieren in het bos, op het land, in het water. Dat zijn de opdrachten voor de kinderen van de bovenbouw, groepen 5-8. De kleintjes mogen springen als een kikker, rennen als een ree, sjouwen als een mier, trappelen als een merel. Inderdaad: beleef de natuur – met als resultaat verwondering (ja toch zeker?) over het antwoord op vragen als: hoeveel keer kan een mier zijn eigen gewicht tillen? hoe ver kan een uil zijn kop draaien? waarvoor gebruikt een eekhoorn zijn staart?

De dieren zelf zijn zichtbaar in hun sas: boomkikkers, padden en vuursalamanders met hun paludarium (als moeras ingericht aquarium); bijen en vlinders met de bloemen; koolmeesjes, groenlingen, om kort te gaan alle vogeltjes, die op de gereed hangende zoekkaarten worden afgebeeld, met de voersilo's (dat zal hun nog tegenvallen als die na 7 oktober ineens verdwenen zijn); muizen en ander viervoetig gedierte met de welige borders aan weerskanten van de paden; kikkers & libellen met de vijver – misschien minder in hun sas zijn daarin de libellenlarven, bootsmannetjes & zwemwantsen die keer op keer met schepnetjes uit het water worden gevestigd – een enkele keer haalt een kind een dode larve uit het water: de stress kan ook een larve teveel worden.

De grote mensen die Through animal eyes bezochten toen wij er waren, waren over het algemeen vol lof over de opzet van deze inzending waarin Vivara, Vogelbescherming, Eekhoornopvang, Vlinderstichting, Ravon (reptielen en amfibieën) & Egelstichting participeren. Dat zal vooral liggen aan een geslaagde combinatie van o.a. blokhut, vijver, wilgentunnel, vogelkijkmuur en uitzichtmogelijkheden vanaf het dak dat een vogelnest voorstelt. En dat alles natuurlijk ook geholpen door de bloemrijke aankleding van het geheel – zie de foto's en denk de kleuren erbij.

IVN-ers, vier per dag en afkomstig uit het hele land, zijn gastheer/-vrouw samen met een vertegenwoordigster van Vivara, bedrijf (Vierlingsbeek) van producten voor dier en natuur rond huis en tuin. Hub Mulders & uw redacteur speelden die rol op 20, 21 & 22 augustus, van 10.00 – 19.00 uur. Overnachten deden we in De Oude Pastorie te Swolgen wat een belevenis op zich was.

We ontvingen een schoolklas (groep 4) uit Belfeld en zagen per dag naar onze schatting tussen 300 en 400 mensen Through animal eyes bezoeken.

Na drie lange werkdagen keerden wij moe maar voldaan en beladen met nieuwe ideeën huiswaarts.

U kunt de Floriade nog bezoeken tot 7 oktober – TAE heeft nummer 22.

Bestuur:

Pierre Wijnen, voorzitter
Prevotlaan 17
6132 BM Sittard
046 4518149 E: pierrewijnen2@gmail.com

Hub Mulders, vice-voorzitter
Meishagerstraat 10
6151 BZ Munstergeleen
046 4514399 E:
h.mulders7@kpnplanet.nl

Ben Bongers, secretaris
Parallelweg 2A
6136 AN Sittard
046 4522685 E: b.j.j.m.bongers@home.nl

Harrij Gijsen, 2de secretaris
Meishagerstraat 1
6151 BZ Munstergeleen
tel.: 046 4514594

Fred (G.C.) Penners, penningmeester*
Groenstraat 16
6151 CS Munstergeleen
046 4526089 E: F.Penners@versatel.nl

* IVN Munstergeleen
bankrekening: 135007968

Bestuursleden & schoolwerkgroep

Els Rongen
Koperslagerstraat 1
6151 DK Munstergeleen
046 4514318 E: rongen4@kpnplanet.nl

Toos v.d. Vring
Rietveldstraat 9
6132 SB Sittard
046 4511905 E:
toosdekruij@planet.nl

Coördinatoren Heemtuin: Hub Mulders & Harrij Gijsen

---

vervolg van blz. 20

Recept Mispelenlikeurtje

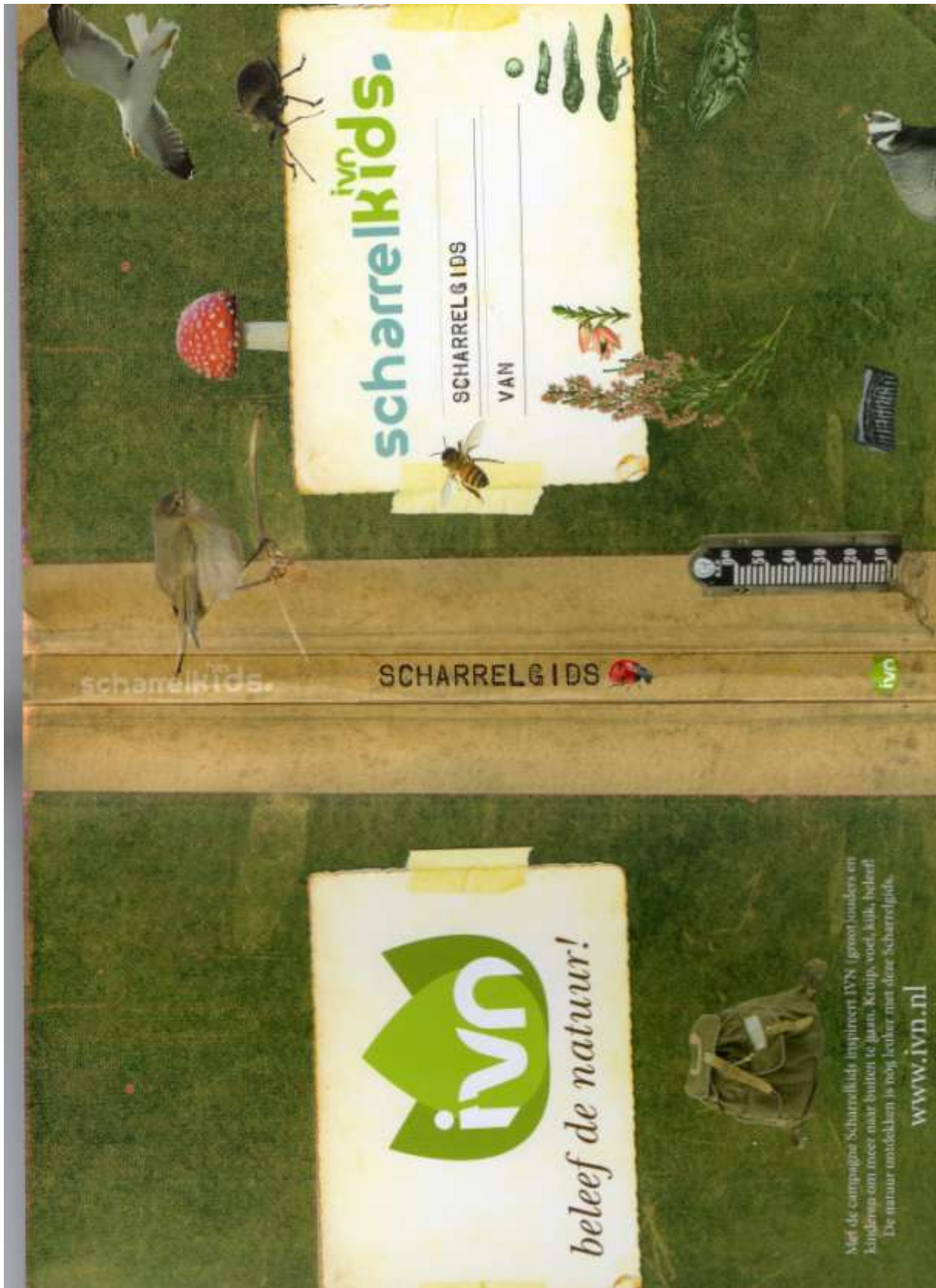
300 gr goed rijpe mispels
1 liter jenever van 38 graden
3 kruidnagels per mispel

Bereiding

In een goed afgesloten pot de jenever met de mispels en de suiker doen en op 'n donkere, warme plek laten staan
Steek in iedere mispel 3 kruidnagels
Na 3 maanden de mispels uit de drank halen. Laat de pot nog 'n paar maanden rusten en het wachten wordt beloond met 'n heerlijk likeurtje!!

Hierboven: al een jaar bestaan er scharrelkids. Nu is er voor hen ook een scharrelgids. Om mee naar buiten te nemen, natuurlijk, te kijken of het allemaal waar is wat erin staat en allerlei spannende dingen te beleven. Wie deelneemt aan een cursus scharrelkids krijgt de scharrelgids erbij.

Activiteitenkalender IVN-afdelingen Sittard-(Munster)Geleen-Born

De organiserende vereniging wordt met een letter bij de activiteit aangeduid.

***B**=IVN LandvanSwentibold/Born **SC** = Schinnen **SG**=IVN Sittard-Geleen **Sp** =*

*Spau-Beek **St** = Stein **Mgl** Munstergeleen*

***Reg**= gezamenlijke IVN-afdelingen in de regio Westelijke Mijnstreek.*

- Zo. 2 september**
Reg
Wandelen langs de Geleenbeek en de Kakkert. (± 10 km)
Thema-wandeling "Beken in de West. Mijnstreek" (nr. 4)
9.40 uur: carpoolen Geleen (tel. 046-4520959)
9.35 uur: carpoolen Sittard
10.00 uur: Retraitehuis Spaubeek (AZC Spaubeek.
Begeleiding: IVN Schinnen en IVN Spau-Beek
Info.: Huub Janssen, 046-4423057
- Wo. 5 september**
St
19:00 uur: Avondwandeling
- Zo. 16 september**
SG
Fietstocht Naar het land van Pepijn (± 48 km)
Vertrek tussen 10.00 en 14.00 uur vanaf Freeride t.o.
Foroxity, Rijksweg-Zuid, Sittard
Info: P. Munten 06-14738076
- Wo. 19 september**
St
09:00 Natuur- en Cultuurwandeling
Locatie/startpunt: Ingang Steinerbos aan de
Mauritsweg te Stein
- Zo. 30 september**
B
Fietstocht "langs de verborgen watermolens"(ca 30 km)
- Zo. 7 oktober**
SG
Stiltewandeling in het Limbrichterbos (± 7 km)
19.00 uur: carpoolen Geleen (tel. 046-4520959)
19.00 uur: carpoolen Sittard
19.15 uur: Parkeerplaats sportvelden naast Kasteel
Limbricht
Begeleiding en info: G.Haak en R.Debats, 06-40311111
- Zo. 7 oktober**
B
Dagwandeling langs de Roer (ca 14 km)
Sp
14.00 Bomenwandeling kasteel Elsloo
Sp
10.00 themaochtend paddestoelen
- Zo. 7 oktober**
Sc
Wandeling in de omgeving Heijenrath. Afstand 10 km.
Wandeling met diverse klimmetjes en veel prachtige
uitzichten.
Vertrek 09.30 uur IVN-Schinnen en om 10.00 uur
vanaf Herberg Heuvelland Heijenratherweg 14
Heijenrath. Info : Huub Janssen 046-4423057 of
www.ivn-schinnen.nl
- Wo. 17 oktober**
St
09:00 uur: Natuur- en Cultuurwandeling
Locatie/startpunt: Ingang Steinerbos aan de
Mauritsweg te Stein

- Do. 18 oktober**
SG Lezing: H. Schutte over Aken.
20.00 uur: IVN Trefcentrum Geleen
19.40 uur: carpoolen Sittard
- Vr. 19 oktober**
B Jaaroverleg Werkgroep Behoud Knotbomen
Locatie: Bron 6
- Zo. 21 oktober**
SG Excursie Aken
13.15 uur: carpoolen Geleen (tel. 046-4520959)
13.15 uur: carpoolen Sittard
Begeleiding: H. Schutte; Info: 046-4520959
- Za. 27 oktober** *B*
Sp Nacht van de Nacht in Kasteelpark Born
St Nacht van de nacht 19.00 Bongerd (markt), Spaubeek
Nacht van de nacht - Steinerbos
- Za. 3 november**
B 12e Landelijke Natuurwerkdag
Jong en oud aan de slag in de natuur
- Zo. 4 november**
SG Wandeling Landschap tussen St. Geertruid en Mheer
(± 7 km)
13.20 uur: carpoolen Geleen (tel. 046-4520959)
13.15 uur: carpoolen Sittard
14.00 uur: St. Geertruid, p-plaats tegenover de kerk.
Begeleiding en info: J. Strikwerda, 046-4745137
- Do. 8 november**
SG Lezing: O. van den Kamp
Het Wormdal, mijnbouw, meanders en molens
- Do. 8 november**
SG Lezing "Slakken" door Jan Koert
20.00 uur: IVN Trefcentrum Geleen
19.40 uur: carpoolen Sittard
- Do. 15 november**
Sc Lezing over de Limburgse graften door Frenk Janssen
van Natuurmonumenten.
Aanvang 19.30 uur in het IVN-Lokaal te Schinnen
- Zo. 18 november**
M 09.00-12.30 Wintervogels kijken met Jo Douven
Vertrek vanaf kerk Munstergeleen; info: 046 4422110
- Zondag 18 november**
Sc Wandeling omgeving Wittem en Schweibergerbos.
Afstand 9 kilometer. Vertrek 09.30 uur IVN-lokaal
Schinnen en om 10.00 uur vanaf parkeerplaats bij
klooster Wittem. Info : Huub Janssen 046-4423057 of
www.ivn-schinnen.nl
- Wo. 21 november**
St 09:00 Natuur- en Cultuurwandeling
Locatie/startpunt: Ingang Steinerbos aan de
Mauritsweg te Stein
- Zo. 2 december**
SG Wandeling Schinnen, holle wegen en mooie uitzichten
(± 8 km)
9.35 uur: carpoolen Geleen (tel. 046-4520959)
9.30 uur: carpoolen Sittard
10.00 uur: NS Station Schinnen
Begeleiding en info: A. van der Loo, 046-4754266
- Wo. 19 december** 09:00 Natuur- en Cultuurwandeling
St Locatie/startpunt: ingang Steinerbos Mauritsweg te Stein

